

Упізнати хорошу людину за словами: лінгвопрагматичні характеристики мовлення головного героя в романах жанру «вестерн»

Стаття присвячена дослідженню прагматичних особливостей мовлення в аспекті диференціювання позитивних і негативних героїв в американських романах-вестернах. Людина осягає навколишній світ й інших людей, визначаючи їх як негативних або позитивних особистостей, відповідно. Кожній нації властиве своє розуміння добра і зла, і ці концепти обов'язково відбиваються в мовленні носіїв мови. Автор стверджує, що є відмінності в прагматичній орієнтації мовлення позитивної і негативної особистості. Соціальне призначення мови припускає вивчення синтаксичних явищ із погляду їх функціонування в процесі мовлення. Фактичний матеріал дослідження представлений 6000 мовленнєвих зразків, дібраними з оригінальних американських романів у жанрі «вестерн». Вибір романів-вестернів як сфери для аналізу мотивується основною жанровою рисою літературних творів такого плану, де постулюється жорсткий розподіл усіх персонажів на представників позитивних або негативних моральних ідеалів і позицій. Спираючися на теорію про кореляцію внутрішнього світу людини і її висловлювань, автор порівнює персонажні партії головного позитивного й негативного героїв в аспекті їх прагматичної орієнтації. Зроблено висновок про явні відмінності в мовленні позитивних героїв і їх антагоністів. Обидва типи героїв легко розпізнаються співрозмовниками й читачами вже на рівні їх преференцій у виборі певного типу мовленнєвого акту.

Ключові слова: мовленнєвий акт, прагматичні характеристики, позитивний герой, негативний герой, роман-вестерн.

Постановка наукової проблеми та її значення. Віковічне сприймання людиною навколишнього світу та інших людей передбачає оцінне ставлення до них в аспекті позитивності/негативності. Кожна нація має уявлення про добро і зло, що з необхідністю віддзеркалюються на рівні мовлення носіїв мови. Соціальне призначення мови визначає потребу вивчення синтаксичних явищ не лише з погляду певної побудови речень, а й в аспекті їх використання в мовленнєвій діяльності [6, с. 129]. Ще Ч. Пірс замислювався над тим, як один знак породжує інший, а думка – іншу думку та яким чином мовний знак взагалі впливає на слухача [22].

Виникає запитання: чи є різниця в прагматичній спрямованості мовлення позитивної людини та її антипода – негативної особистості? У дослідженні здійснено спробу порівняти прагматичні характеристики мовлення позитивного головного героя з відповідними характеристиками мовленнєвої поведінки негативного героя в романах жанру «вестерн».

Аналіз досліджень цієї проблеми. До вивчення синтаксичних явищ в аспекті використання мови як такої закликає Р. Лакофф, який уперше пробує об'єднати дослідження граматики з прагматичними принципами й аналізує проблему зв'язку лінгвістичної форми та соціальної природи мовленнєвих одиниць із функціями мови як засобу спілкування [19, с. 296]. Актуальність дослідження прагматичного аспекту речення наголошують у своїх роботах також С. Левінсон [20], Ш. Блум-Кулька [15, с. 196–213] та ін.

Мета статті – установити основні прагмалінгвістичні характеристики мовлення головного героя, що втілює у творі авторський концепт позитивності та сприймається іншими персонажами твору й читачем як позитивна особистість. Постає мета передбачає розв'язання таких завдань: установлення ролі прагматичного складника мовлення для загальної характеристики мовця; аналіз основних тлумачень поняття *мовленнєвий акт* у лінгвістиці; аналіз базових класифікацій мовленнєвих актів; запропонування власної класифікації мовленнєвих актів з елементами конверсаційного аналізу в переломленні до аналізованого жанру; дослідження основних типів мовленнєвих актів, що вживають головний позитивний та негативний герої в романах-вестернах, відповідно до запропонованої класифікації та компаративний аналіз отриманих даних із залученням основ психолінгвістики.

Об'єкт дослідження – діалогічне мовлення в сучасних романах жанру «вестерн». **Предмет** – висловлювання, належні головному позитивному та негативному героям твору. Матеріалом дослідження слугували 6000 мовленнєвих зразків, дібраних з оригінальних американських романів жанру «вестерн». Вибір романів «вестерн» як матеріалу для дослідження ґрунтується на головній жанровій

рисі таких творів, що постулюють чітке розмежування персонажів на представників позитивних і негативних морально-етичних позицій та ідеалів [16].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Згідно з теорією мовленнєвих актів «мінімальною одиницею мовленнєвого спілкування виступає мовленнєвий акт, мінімальною формою якого слугує висловлювання, вимовлене з певною іллокутивною силою, що реалізовує деякий комунікативний намір мовця: висловити твердження або поставити запитання, віддати команду або доповісти, привітати або попередити і т. ін.» [7, с. 155–160]. У власному дослідженні ми, слідом за Г. Г. Почепцовим, розуміємо висловлювання як актуалізоване в мовленні речення [2, с. 23]. Таке тлумачення здається виправданим і з логічного, і з науково-теоретичного погляду й дає змогу об'єктивно розцінювати обсяг комунікативного внеску персонажів у діалог.

Прагматична інтерпретація висловлювання передусім передбачає звернення до мовленнєвої ситуації спілкування. Як наголошує І. М. Кобозєва, «відмінною рисою ТРА [теорії мовленнєвих актів] у підході до мовленнєвого висловлювання є трактування його як дії. Якщо всі колишні логіко-філософські трактування використання мови були зосереджені на відношенні мовленнєвого висловлювання до відбивання в ньому дійсності (істинно або неправдиво), то в цій теорії центр тяжіння переноситься на те, яку дію здійснює або намагається здійснити мовець, використовуючи висловлювання, яких цілей він при цьому прагне досягти» [4, с. 99].

З огляду на те, що «мовленнєва діяльність людини – величезний масив різнорідних за формою, протяжністю та побудовою висловлювань, зумовлених іллокутивними компонентами, індивідуальними інтенціями й мотивами, пронизаних емоціями суб'єкта, що говорить» [11, с. 8], у лінгвістиці є безліч класифікацій мовленнєвих актів і прагматичних типів речень на основі різних диференційних ознак.

Так, Дж. Остін класифікує висловлювання, відповідно до іллокутивного змісту дієслів у їх складі, називаючи їх вердиктиви; екзерситиви; бехабітиви; експозитиви [13]. Дж. Серль бере в основу своєї класифікації іллокутивний ефект, якого прагне досягти мовець у своєму висловлюванні, та виокремлює асертиви, директиви, комісиви, експресиви [24].

Ю. Хабермас ґрунтується на ідеалістичному трактуванні мовленнєвого акту, розуміючи всю мовленнєву діяльність як таку, що стоїть над суспільством і є підґрунтям для побудови соціуму. Дослідник виділяє такі мовленнєві акти: комунікативи, констативи, репрезентативи, регулятиви, універсалії, оперативи – дефініції, логічні правила, рахунок та ін. [18, с. 101–141].

Б. Фрейзер пропонує власну теорію, згідно з якою іллокутивні акти підрозділяються залежно від дієслів, що відображують інтенцію твердження мовця, оцінки, відношення, ставлять певні умови; прохання тощо [17, с. 187–210].

Д. Вундерліх об'єднує у своїй класифікації іллокутивних мовленнєвих актів підходи Дж. Остіна, Дж. Серля і Б. Фрейзера. Згідно з його поглядом, треба відокремлювати такі мовленнєві акти: директиви, що є спонуканнями, вказівками й інструкціями; комісиви, тобто обіцянки; еротетичні мовленнєві акти, які є, по суті, альтернативними спеціальними питаннями; репрезентативи та ін. [25, с. 416].

К. Бах також підрозділяє іллокутивні акти залежно від використаних дієслів і об'єктивованому ними відношенні. Так, він використовує терміни *констатив*, *комісив* Дж. Остіна, а також *директив* Дж. Серля. При цьому місце «бехабітивів» Дж. Остіна й «експресивів» Дж. Серля займають «акноледжменти», визнання (*acknowledgments*), що відбивають «стосунок до слухача, зумовлений певною подією» [14].

Відаючи належне науковим роботам вітчизняних і зарубіжних дослідників, у власній розвідці спираємося на концепцію Г. Г. Почепцова, який виходить із лінгвістичної теорії речення, де тісно пов'язані структурний, семантичний, прагматичний аспекти. Фокусуючи увагу на адресаті, Г. Г. Почепцов пропонує підрозділяти висловлювання залежно від того «ефекту знаків», що вони мають, тобто реакції співрозмовника [8, с. 15–25]. Принцип перлокутивного ефекту трактуємо в аспекті типу реагування співрозмовника на репліку-стимул. Такий підхід видається вельми логічним і, з одного боку, цілком узгоджується з принципами кореляції питань і відповідей Н. Белнапа і Т. Стіла [1], а з іншого – забезпечує можливість об'єктивного оцінювання мовленнєвого впливу мовця на адресата повідомлення. Отже, мовленнєвий вплив персонаж робить не тільки на свого співрозмовника, а й на читача. Проаналізуємо такі приклади:

- 1) *'Where do you hail from?' – 'It's a long way I've covered' (Tuttle W.);*
- 2) *"We could have a talk like good friends." – "No, I bet" (Brown R.).*

У першому наведеному прикладі на прямий запит інформації в репліці-стимулі мовець дає певну відповідь. Реагуючи на заклик до співпраці в наступній діалогічній єдності, ковбой дає пряму однозначну відсіч, що засвідчує відмову від співпраці.

3) *“What are ye doing here?”*

“Why asking? Who are you to put me questions?” (Dennison B.);

4) *“Why hanging about here? Get yourself busy.”*

“I shall when I will” (Payne S.).

З наведеної діалогічної єдності (3) випливає, що питальна репліка-стимул зіштовхується з питанням співрозмовника, повідомлення інформації не сталося. Крім того, директив співрозмовника в четвертому прикладі виказує відмову мовця виконати наказ.

У переломленні до теорії мовленнєвих актів, комунікативні дії носіїв мови можна класифікувати залежно від комунікативних функцій, які можуть бути ідентифіковані як певний тип мовленнєвого акту [23, с. 39–41].

У цій роботі також підтримуємо позицію Дж. Остіна, який стверджує, що в процесі спілкування мовець вербально впливає на співрозмовника і прагне реалізувати свою комунікативну мету. У разі досягнення запланованого комунікативного ефекту і прагматичного результату спілкування трактується як ефективне [13, с. 51]. Ця позиція отримала розвиток пізніше в дослідженнях Й. А. Стерніна [10], Н. І. Формановської [12], О. С. Іссерс [3], Д. Льюїса [21].

Беручи до уваги все викладене вище, ми провели конверсаційний аналіз, в основі якого лежать загальні психологічні й соціальні принципи дослідження природи та суті діалогічного спілкування як прагнення нав'язати співрозмовникові свою волю або ідейно-моральні погляди [5, с. 68–75; 391].

Залучаючи елементи класифікації К. В. Рублевої, яка ґрунтується на конверсаційному аналізі й побудована на зіткненні інтересів мовця та його опонента [9], у роботі запропоновано таку класифікацію мовленнєвих актів із чотирьох класів із двома групами в кожному: **I. наказ – прохання; II. вимога – спростування; III. запит інформації – повідомлення інформації; IV. згода – незгода.**

У табл. 1 представлено частотність використання різних типів мовленнєвих актів героя-носія концепту позитивності та його антагоніста. Зазначимо: репліки згоди / незгоди на цьому етапі не розглядаємо окремим класом, а залучаються до тієї чи тієї групи висловлювань залежно від комунікативної ситуації.

Таблиця 1

Прагматичні характеристики персонажних партій головного героя вестерна та його антагоніста

№ класу	№ групи	Тип парних мовленнєвих актів	Частотність уживання (%)			
			головним позитивним героєм (А)		головним негативним героєм (Б)	
I	1	наказ	12,1	17,5	7,3	15,1
	2	прохання	5,4		7,8	
II	3	вимога	9,3	25,9	14,9	25,6
	4	спростування	16,6		10,7	
III	5	запит інформації	13,8	56,6	21,4	59,3
	6	повідомлення інформації	42,8		37,9	
Усього			100		100	

Приклади до таблиці 1:

1. А) *Lomax's voice again: “Reach, Morgan! Get ‘em in the air, empty!” (Haning B.)*

Обидва висловлювання Ломакса представляють собою накази до Моргана, які безапеляційно стимулюють його до дії.

Б) *“Come right in. Come in. Quick.” (Payne S.)*

Негідник наказує своїм партнерам заходити в будинок тихо й непомітно – один і той самий зміст передається трьома висловлюваннями, що спонукає людей діяти швидше та додає динамізму самій ситуації.

2. А) *“Can you ride to Farlook now to tell Clark to come here?”*

“Of course, I can, Dick.” (Payne S.)

Дік використовує прохання, а не наказ, просячи друга поїхати до Фарлука. Те, що представлене висловлювання представляє собою не наказ, а прохання, доводить не лише сама комунікативна си-

туація, а й обраний тип речення для вираження прохання – замість наказового способу використовується дійсний, – інтеррогативне речення. Ковбой залишає співрозмовникові можливість відмовитися від його прохання.

Б) “Would you not come and see us?” (West Ch.)

Загальне питання насправді є емфатичним заохоченням завітати в гості до Макса – носія авторського концепту негативності. З прикладу випливає, що прохання дуже ввічливе, отож негідник видає із себе приємну та шанобливу людину.

3. А) “Just one thing,” Jordan continued, “if you stay, you do your job and keep out of my way. I’ll take no more of your lip or your foolishness.” (Hogan R.)

Джордан вимагає у свого робітника покори та пошани до себе та погрожує, що не буде більш терпіти ані його довгого язика, ані викрутасів. Він вимагає, аби той не стояв у нього на шляху, й інформує про небажання більше бачити непокору.

Б) “I demand that you should stay, cowboy,” the puncher was quick on the draw. (Dennison B.)

Головний негідник вимагає, щоб Дасті залишився, використовуючи навіть саме дієслово *vimaganu* – *demand* для більшого натиску. Його мовленнєві дії підкріплюються жестом: він нашвидкуруч дістає револьвер.

4. А) “I’ll go at night.”

“Mebbe that wouldn’t be best. You’d sure be stopped. You’d better go early in the mornin’ – say, just after dawn. That’s the safest time to move round here.” (Grey Z.)

Лассітер спростовує пропозицію іти вночі й надає аргументацію власному спростуванню висловленої ідеї у вигляді інформування: хлопця швидко зупинять. Герой – носій авторського концепту позитивності також надає власну рекомендацію – іти рано-вранці тільки-но після світанку, оскільки це найбезпечніший час для таких прогулянок.

Б) “The wolf!” he cautioned, grasping the shoulder of his companion. “You ain’t goin’ to walk onto that wolf, Mac?”

The latter struck down Haw-Haw’s hand.

“A wolf makes a noise before it jumps,” he whispered, “and that warnin’ is all the light I need.” (Brand M.)

Хо-Хо боїться за ватажка та із жахом запитує, чи він не піде за тим нічним вовком, сподіваючись отримати негативну відповідь. Мак, однак, не сперечається з приятелем, але просто пояснює, що в цій ситуації йому краще все ж таки йти у справах, і спростовує всі сумніви.

Зазначимо, що спростування в мовленні героя й антагоніста здебільшого суттєво відрізняється. І в наведеному прикладі, де Лассітер прямо протестує проти нічної вилазки, а Мак у своїй відповіді спростовує сумніви свого друга Хо-Хо щодо вовка, і загалом у романах наявна така тенденція. Спростування героя стосується здебільшого саме дій і виказується спочатку безпосередньо, а потім отримує чи не отримує пояснення інформативного плану. Це може бути також непокора, незгода й відкрита конфронтація. Таке спростування не є відповіддю на питання, а навіть має іноді досить неочікуваний характер, оскільки не є реакцією на прямий стимул до героя. «Поганець», однак, не висловлює свою відверту позицію і часто відразу використовує для спростування аргументи. Такі його висловлювання є здебільшого реакцією на запитання, поставлені саме до нього, та щодо змісту часто не стосуються наступних вчинків. Розуміючи мовленнєвий акт як дію, узагальнимо, що герой виступає не лише проти тих дій, які стосуються його особисто, а взагалі виказує активність і хоробрість. Антагоніст, навпаки, реагує лише на дії, спрямовані на нього самого, і проявляє себе пасивно та боязко.

5. А) 1) “How much do I owe you, doc?”

The physician shrugged. “Couple of dollars will do it.” (Hogan R.)

2) *“...So we’ve got one Ranger dead, and another missin’ and most likely dead.”*

“And you want me to find their killers.” (Griffin J.)

Якщо в першому випадку запит інформації має також традиційне мовне оформлення – спеціальне питання, яке герой ставить докторові, що допоміг йому та зашив його рану, то в другому прикладі запит інформації оформлений у вигляді декларативу, але насправді уточнює вірність зрозумілих слів. Так, Коді кортить дізнатися, чи справді йому потрібно знайти вбивць інших рейнджерів.

Б) “I’m wonderin’,” Gates murmured, “is there a back door?”

Crawford glanced at Ben, "How about it?"

Jordan shook his head, said, "Only a small window." (Hogan R.)

Крофорд повторює риторичний запит свого приспівника. Звернуто до конкретного адресата, риторичне питання про наявність чорного ходу стає реальним запитом інформації.

6. А) *"I don't want to see you end up like Chance Lowney. Be careful."*

"You can bet your hat on that, Cap'n. Guess I'll be ridin'." (Griffin J.)

Обидва висловлювання Коді представляють собою повідомлення інформації – перше про те, що він насправді прислухається до поради капітана та буде обережним, а друге – про те, що він збирається вже їхати у справах.

Б) *A cold voice spoke from the ridge above Grigsby.*

"Now aren't you in a sticky situation." (Rigsbee L.)

Незважаючи на граматичну форму загального питання, репліка представляє собою безперечне інформування: негідник упевнений, що його супротивник попав у халепу й глузливо повідомляє його про це.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. З проведеного аналізу випливає, що, і герой, і антагоніст у власному мовленні використовують мовленнєві акти виокремлених типів із майже однаковою частотністю. Порівняємо, наприклад, мовленнєві акти класу «повідомлення – запит інформації», де в мовленнєвій партії героя засвідчено 56,6 % висловлювань, а в його антагоніста – 59,3 %. Водночас, у межах однієї групи наявна суттєва різниця в преференціях героя та його супротивника. Так, протагоніст у тому самому класі «повідомлення – запит інформації» «повідомлення» використовує у 42,8 % випадків, а його опонент у – 37,9 %. У групі «запит», своєю чергою, зазначено очевидну перевагу на користь висловлювань антагоніста (порівняємо 13,8 % та 21,4 % висловлювань у мовленні героя й антагоніста – відповідно).

У класі «вимога – спростування» герой і опонент взагалі майже не відрізняються загальною частотністю висловлювань (25,9 % та 25,6 % відповідно). Однак носії концептів позитивності та негативності в романах-вестернах ведуть себе зовсім інакше в межах виокремленого класу. Герой висуває свої вимоги майже в півтора рази рідше, ніж його опонент (9,3 % проти 14,9 %), проте значно частіше за антагоніста відмовляється виконувати сторонній пресінг та накази (16,6 % випадків у мовленні героя та лише 10,7 % в антагоніста).

«Хороший ковбой» частіше наказує, ніж просить (накази складають 12,1 % мовленнєвих актів, а прохання – лише 5,4 %). Антагоніст висловлює прохання у 7,8 % випадків, накази – у 7,3 % висловлювань.

Уже наведені тут результати прагматичного аналізу мовленнєвих партій основних суперників вестерна переконують у наступному. Носій авторського концепту позитивності – ковбой небагатослівний, упевнений у собі, людина, яка розуміє відповідальність за себе та інших, і готова захистити власну позицію та не піддаватися тиску інших. Своєю чергою, його антагоніст – особистість, яка сумнівається в собі, проте вимоглива до інших і постійно балансує між наказом та проханням. Означені особистісні риси легко впізнаються читачем у мовленні досліджуваних героїв і слугують певною матрицею їхнього концептуального сприйняття.

Перспективи проведеної розвідки вважаємо побудову багатовекторного комплексного гештальту американського позитивного мовлення на базі наведених тут даних лінгвопрагматичного аналізу головного позитивного героя докорінно американського жанру «вестерн» та вже отриманих у попередніх роботах результатів структурно-комунікативних досліджень.

Джерела та література

1. Белнап Н. Логика вопросов и ответов / Н. Белнап, Т. Стил. – М. : Прогресс, 1981. – 287 с.
2. Иванова И. П. Теоретическая грамматика современного английского языка / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов. – М. : Высш. шк., 1981. – 280 с.
3. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс. – М. : КомКнига, 2006. – 288 с.
4. Кобозева И. М. Лингвопрагматический аспект анализа языка СМИ / И. М. Кобозева // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования : [учеб. пособие] / под ред. М. Н. Володиной). – М. : Изд-во МГУ, 2003. – Ч. 1. – С. 92–107.
5. Макаров М. Л. Интерпретативный анализ дискурса в малой группе / М. Л. Макаров. – Тверь : Изд-во Твер. ун-та, 1998. – 200 с.

6. Морозова И. Б. Речевые механизмы успешного диалогизирования (на материале современного англоязычного художественного диалога) / И. Б. Морозова // *Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Сер. : Лінгвістика : зб. наук. пр. – Херсон : ХДУ, 2013. – Вип. XX. – С. 128–134.*
7. Нефёдова Л. А. Роль репрезентативного речевого акта в агитационном тексте политического характера / Л. А. Нефёдова, А. Ю. Любавина // *Вест. ИГЛУ. – 2009. – № 1. – С. 155–160.*
8. Почепцов Г. Г. Прагматический аспект изучения предложения / Г. Г. Почепцов // *Иностр. языки в шк., 1975. – № 6. – С. 15–25.*
9. Рублева Е. В. Лингвопрагматические аспекты политической теледискуссии : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Е. В. Рублева. – М. : Гос. ун-т рус. яз. им. А. С. Пушкина, 2006. – 25 с.
10. Стернин И. А. Когнитивная лингвистика : [учеб. пособие] / И. А. Стернин, З. Д. Попова. – М. : АСТ ; Восток–Запад, 2007. – 315 с.
11. Трофимова Н. А. Экспрессивные речевые акты в диалогическом дискурсе. Семантический, прагматический, грамматический анализ : монография / Н. А. Трофимова. – СПб. : Изд-во ВВМ, 2008. – 376 с.
12. Формановская Н. И. Прагматика побуждения и логика языка / Н. И. Формановская // *Рус. яз. за рубежом. – 1994. – № 5/6. – С. 34–40.*
13. Austin J. L. How to do things with words / J. L. Austin. – Oxford : Clarendon Press, 1962. – 166 p.
14. Bach K. Speech Acts and Pragmatics [Electronic recourse] / K. Bach // *Blackwell Guide to the Philosophy of Language* [ed. by Michael Devitt and Richard Hanley]. – Oxford : Blackwell, 2003. – Mode of access : <http://userwww.sfsu.edu/kbach/Spch.Prag.htm>
15. Blum-Kulka Sh. Requests and Apologies: A Cross-Cultural Study of Speech Act Realization Patterns (CCSARP) / Shoshana Blum-Kulka, Elite Olshtain // *Applied Linguistics. – Vol. 5. – No. 3. – P. 196–213.*
16. Cawelty J. G. Adventure, Mystery and Romance: Formula Stories as Art and Popular Culture / J. G. Cawelty. – Chicago, 1976. – 378 p.
17. Fraser B. Hedged performatives / B. Fraser // *Syntax and Semantics* / [ed. by P. Cole, J. L. Morgan]. – NY etc. : Academic Press, 1975. – Vol. 3. *Speech Acts.* – P. 187–210.
18. Habermas J. Vorbereitende Bemerkungen zu einer Theorie der kommunikativen Kompetenz / J. Habermas, N. Lukmann // *Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie.* – Frankfurt/M. : Suhrkamp, 1971. – S. 101–141.
19. Lakoff R. T. The Logic of Politeness; Or, Minding Your p's and q's / R. T. Lakoff // *Papers from the Ninth Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society* / [ed. by C. Corum, T. Smith-Stark, A. Weiser]. – Chicago : Chicago Linguistic Society, 1973. – P. 292–305.
20. Levinson S. Pragmatics / S. Levinson – Cambridge : Cambridge University Press, 1983. – 420 p.
21. Lewis D. How to Get Your Message Across / Lewis David. – LDN : Blueberry, 1996. – 222 p.
22. Peirce Ch. Selected writing / Peirce Ch. – NY, 1977. – 340 p.
23. Schiffrin D. Approaches to Discourse / D. Schiffrin – Oxford ; Cambridge, 1994. – P. 39–41.
24. Searle J. R. Foundations of Illocutionary Logic / J. R. Searle, D. Vanderveken. – Cambridge : Cambridge University Press, 1985. – 227 p.
25. Wunderlich D. Studien zur Sprechakttheorie / D. Wunderlich. – Frankfurt/M. : Suhrkamp, 1976. – 416 S.

Пожарицкая Елена. Узнать хорошего человека по словам: лингвопрагматические характеристики речи главного героя в романах жанра «вестерн». Работа посвящена исследованию прагматических особенностей речи в плане дифференцирования положительных и отрицательных героев в американских романах-вестернах. Человек постигает окружающий мир и других людей, определяя их как отрицательных или положительных личностей, соответственно. Каждой нации свойственно свое понимание добра и зла, и эти концепты обязательно отражаются в речи носителей языка. Автор утверждает, что существуют различия в прагматической ориентации речи положительной и отрицательной личности. Социальное предназначение языка предполагает изучение синтаксических явлений с точки зрения их функционирования в процессе говорения. Фактический материал исследования представлен 6000 речевых образцов, отобранными из оригинальных американских романов в жанре «вестерн». Выбор романов-вестернов в качестве сферы для анализа мотивируется основной жанровой чертой литературных произведений такого плана, где постулируется жесткое подразделение всех персонажей на представителей положительных или отрицательных нравственных идеалов и позиций. Опираясь на теорию о корреляции внутреннего мира человека и его высказываний, автор сравнивает персонажные партии главного положительного и отрицательного героев в аспекте их прагматической ориентации. В результате исследования делается вывод о явных различиях в речи положительных героев и их антагонистов. Оба типа героев легко распознаются собеседниками и читателями уже на уровне их предпочтений в выборе определенного типа речевого акта.

Ключевые слова: речевой акт, прагматические характеристики, положительный герой, отрицательный герой, роман-вестерн.

Pozharytska Olena. To Tell a Good Man by his Words: Lingual-and-Pragmatic Peculiarities of the Main Character's Speech in the "Western" Novels. The work is dedicated to the problem of pragmatic peculiarities of speech in the aspect of differentiating between positive and negative characters in the American "western" novels. Man takes in the surrounding world in and other people marking them as negative or positive personalities, correspondingly. Every nation has its own understanding of good and bad and these concepts are obligatory reflected in speech of the native speakers. The author argues that there are distinctions in the pragmatic orientation of speech of a positive and a negative personality. Social determination of language presupposes studying syntactic phenomena from the point of view of their functioning in the process of speech. The actual material of investigation is represented by 6,000 speech samples taken from the original American novels in the genre of "western". Picking the "western" novels for the field of analysis is motivated by the main genre feature of such literary works which postulate a strict and rigid division of all personages into representatives of positive and negative moral positions and ideals. Grounding on the theory of correlation of one's inner world and one's utterances, the author compares personage parties of the main positive and the main negative characters in the aspect of their pragmatic orientation. The investigation results in the conclusion that the positive characters' speech has evident differences from that of their opponents. Both types of characters are easily recognised by their interlocutors and by the readers on the level of their preference in choosing a certain type of the speech act.

Key words: speech act, pragmatic peculiarities, positive character, negative character, "western" novel.

Стаття надійшла до редколегії
13.01.2015 р.

УДК 811.111:81'373.7:008

Олена Решетова

Соматичний код культури в англомовній картині світу

У статті досліджено соматичний код культури в процесах мовної концептуалізації в англомовній картині світу та його вплив на світогляд відображення культури в мовах. Осмислення коду культури здійснюється за допомогою мови культури. Мову трактуємо не тільки як продукт людської діяльності, але і як засіб спілкування, засіб збереження або формування людського досвіду, знань, культури. Основна увага спрямована на метафоричне використання соматизмів. Назви частин тіла людини як елементи лексичної системи мови найдавніші й часто вживані, таку лексику називають соматичною. Одна з найдавніших універсальних груп слів у всіх мовах світу створює соматичний код культури. Фразеологізми із соматичним компонентом відображають поведінку, характер, риси, психічне та соціальне становище людини, фізичні якості індивіда, що накладає особливий акцент на код культури, який можна вважати базовим, тому що споконвіку тіло людини було джерелом пізнання й осмислення світу. Зроблено висновок, що код культури не може відображати історичні події чи соціальні процеси, але містить побутові ситуації чи морально-етичні, трудові, інтелектуальні емоційні характеристики індивіда.

Ключові слова: соматизм, фразеологізм, соматичний код культури, образність, культура, метафоричність, антропоцентричність, англомовна картина світу.

Постановка наукової проблеми та її значення. Соматична лексика (соматизми) актуальна з огляду на прагнення встановити зв'язки між людиною та об'єктами номінації, вона дає змогу розв'язати певне коло антропоорієнтованих проблем із погляду їх зв'язків зі свідомістю національно-мовного колективу та в різних аспектах їхнього функціонування в кодах культури. Новизна дослідження полягає в аналізі соматичного коду культури англійської мови.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Фразеологію досліджували й досліджує дуже багато лінгвістів. Серед найбільш відомих учених – В. В. Виноградов, О. В. Кунін, В. П. Жуков, В. Н. Телія, Н. М. Шанський, М. М. Амосова, А. М. Бабкін, А. И. Смирницький, Л. П. Сміт, А. Сеше та ін. Використовуючи назви частин тіла в переносному значенні – як порівняння, метафори, ідіоми, прислів'я, люди намагаються повніше передати свої думки, більше враження від сказаного, створюючи певний код культури. Спробуємо зрозуміти та визначити таке поняття, як *код культури*, відповісти на запитання: